

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням громадянки
Сінюгіної Ірини Іванівни щодо офіційного тлумачення положень
частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153
Цивільного процесуального кодексу України

м. К и ї в

Справа № 1-18/2011

31 травня 2011 року

№ 4-рп/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянки Сінюгіної Ірини Іванівни щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 Цивільного процесуального кодексу України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянки Сінюгіної Ірини Іванівни.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положень частини першої статті 376 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянка Сінюгіна Ірина Іванівна звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс) стосовно можливості задоволення судом подання державного виконавця про примусове проникнення до житла для виконання ухвали суду про забезпечення позову.

У частині першій статті 376 Кодексу зазначається, що питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, або дитина, щодо якої є виконавчий документ про її відібрання, при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням судами загальної юрисдикції при розгляді подань державних виконавців про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника до прийняття цими судами рішень у справах по суті.

На підтвердження своєї позиції Сінюгіна І. І. долучила ухвали Дергачівського районного суду Харківської області від 15 лютого 2010 року, від 12 травня 2010 року, апеляційного суду Харківської області від 8 грудня 2009 року, від 4 серпня 2010 року. В одному випадку суд задовольнив подання державного виконавця про примусове проникнення до житла для виконання ухвали про забезпечення позову, в іншому — відмовив у задоволенні такого подання, вважаючи, що в названій правовій нормі йдеться про виконання судового рішення, яким закінчується розгляд справи.

Суб'єкт права на конституційне звернення стверджує, що внаслідок неоднозначного застосування судами частини першої статті 376 Кодексу порушено його право на недоторканність житла, передбачене частиною першою статті 30 Конституції України.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення висловили Голова Верховної Ради України, Міністр юстиції України, Верховний Суд України,

науковці Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному зверненні питання, виходить з того, що Конституція України проголосила Україну правовою державою (стаття 1). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3 Конституції України). Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (частина перша статті 64 Основного Закону України).

Кожному гарантується недоторканність житла; не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду (частини перша, друга статті 30 Конституції України).

Гарантування кожному прав на повагу та недоторканність житла є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань відповідно до положень Загальної декларації прав людини 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. Зазначені міжнародні акти згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

Відповідно до статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 року, статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, пункту 1 статті 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року ніхто не може зазнавати безпідставного посягання на недоторканність свого житла. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги до прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві (пункт 2 статті 29 Загальної декларації прав людини 1948 року, стаття 18 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року).

Конституційна гарантія недоторканності житла не поширюється на випадки, коли суспільні інтереси вимагають правомірного обмеження прав людини, зокрема для захисту прав і законних інтересів інших членів суспільства. Обмеження права особи на недоторканність житла, яке визначено в Конституції України і міжнародно-правових актах, визнається легітимним втручанням держави в права людини з метою забезпечення загального блага.

4. В Україні як правовій державі визнається і діє принцип верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Конституції України), який передбачає панування права в суспільстві і вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність.

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом, завданням якого є, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечити кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України (частина перша статті 55 Основного Закону України, стаття 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (стаття 1 Кодексу).

Звернутися за захистом своїх прав до суду може кожна особа в порядку, встановленому Кодексом; судовий розгляд справи закінчується ухваленням рішення суду, яке є обов'язковим до виконання на всій території України (частина п'ята статті 124 Конституції України, частина перша статті 3, частина третя статті 208 Кодексу).

З метою гарантування виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог у процесуальних законах України передбачено інститут забезпечення позову.

У цивільному процесі забезпечення позову допускається як до подання позовної заяви з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду (частини третя, четверта статті 151 Кодексу).

Інститут забезпечення позову передбачає можливість захисту особою порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Разом з тим у Кодексі встановлено систему захисту прав особою, щодо якої застосовано заходи забезпечення позову. Складовими такої системи є: співмірність видів забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами; можливість суду вимагати від позивача забезпечити його вимогу заставою; відшкодування особі збитків, завданих забезпеченням позову; право на апеляційне оскарження ухвали суду щодо забезпечення позову (частина третя статті 152, частина четверта статті 153, стаття 155, пункт 2 частини першої статті 293 Кодексу).

Аналіз зазначених положень Кодексу дає підстави для висновку, що законодавець збалансував права як особи, яка ініціює питання про застосування заходів забезпечення позову, так і особи, щодо якої такі заходи застосовано.

5. Суб'єкт права на конституційне звернення порушив питання щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 Кодексу стосовно можливості задоволення судом подання державного виконавця про примусове проникнення до житла для виконання ухвали суду про забезпечення позову.

Порядок виконання ухвал суду про забезпечення позову передбачено у статті 153 Кодексу. Положення частини дев'ятої статті 153 Кодексу, відповідно до якого «ухвала про забезпечення позову виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень», за своїм змістом є відсильним. Відсильний характер окремих положень закону означає, що застосовуватися та реалізову-

ватися вони можуть виключно за умови використання інших положень цього закону.

Розділ VI Кодексу визначає процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). За частиною першою статті 376 Кодексу, яка міститься у цьому розділі, «питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якої знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб ... вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця».

Згідно з частиною другою статті 368 Кодексу, пунктами 1, 2 частини другої статті 17 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчими документами є виконавчі листи, які видаються судами за кожним судовим рішенням, що набрало законної сили, та ухвали судів у цивільних та інших справах. Відповідно до цих положень як на виконання рішення суду, яким закінчується розгляд справи, так і на виконання ухвали суду про забезпечення позову відкривається виконавче провадження. Сторонами виконавчого провадження є стягувач і боржник. Стягувачем є фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ, а боржником — фізична або юридична особа, визначена виконавчим документом (частини перша, друга статті 8 Закону України «Про виконавче провадження»). Статусу стягувача і боржника сторони набувають після відкриття виконавчого провадження як у разі виконання рішення суду, яким закінчується судовий розгляд справи, так і у разі виконання ухвали суду про забезпечення позову.

У частині першій статті 208 Кодексу зазначається, що судові рішення викладаються у формі ухвали чи рішення. Таким чином, у розділі VI Кодексу «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» визначено порядок виконання як рішень, так і ухвал суду. Тому механізм забезпечення виконання судових рішень, який закріплено у частині першій статті 376 Кодексу, а саме вирішення судом за поданням державного виконавця питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якої знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, застосовується і у випадку виконання ухвали суду про забезпечення позову. При цьому питання про примусове проникнення до житла вирішується не інакше як шляхом прийняття вмотивованої ухвали суду з додержанням принципу верховенства права.

З огляду на зазначене Конституційний Суд України вважає, що положення частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 Кодексу необхідно розуміти так, що для виконання ухвали суду про забезпечення позову, постановленої як до подання позовної заяви відповідно до Кодексу, так і на будь-якій стадії розгляду справи, питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якої знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 67, 69, 94, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 Цивільного процесуального кодексу України необхідно розуміти так, що для виконання ухвали суду про забезпечення позову питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 4-рп/2011 dated May 31, 2011 in the case upon the constitutional appeal of citizen Siniuhina Iryna Ivanivna concerning official interpretation of the provisions of Article 376.1 in interconnection with Articles 151, 152, 153 of the Civil Procedural Code of Ukraine*

Citizen Siniuhina Iryna Ivanivna applied to the Constitutional Court of Ukraine with the appeal concerning official interpretation of the provisions of Article 376.1 in interconnection with Articles 151, 152, 153 of the Civil Procedural Code of Ukraine (hereinafter referred to as «the Code») concerning a possibility of a court to satisfy a claim of the state enforcement officer on compulsory entry into a dwelling place in order to execute the court ruling on securing a claim. The necessity to provide official interpretation of the mentioned provisions of the Code is explained by their inconsistent application by the courts of general jurisdiction: in one case the court satisfied a petition of the state enforcement officer on compulsory entry into a dwelling place in order to execute the ruling on sustaining a claim, in the other case — the court refused to satisfy such a petition arguing that the mentioned legal norm concerned the enforcement of the court decision which was the end of consideration of a case.

Considering the issue on the merits the Constitutional Court of Ukraine emphasised that guaranteeing to everyone the right to inviolability of a dwelling place is not only the constitutional legal obligation of the state, but also the observance of the international legal obligations undertaken by Ukraine according to the provisions of the Universal Declaration of Human Rights of 1948, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the International Covenant on

Civil and Political Rights of 1966. Pursuant to Articles 30.1, 30.2 of the Constitution of Ukraine everyone is guaranteed the inviolability of his or her dwelling place; entry into a dwelling place or other possessions of a person, and the examination or search thereof, shall not be permitted, other than pursuant to a substantiated court decision. The constitutional guarantee of inviolability of a dwelling place is not applied to cases when the public interest requires lawful restriction of human rights, in particular for protection of rights and legal interests of other members of society. Restriction of the right of a person to inviolability of a dwelling place which is defined by the Constitution of Ukraine and international legal acts is recognised as a legitimate interference of the state in human rights in order to ensure public welfare.

Human and citizens' rights and freedoms are protected by the court which, administering justice based on the rule of law, has a duty to ensure to everyone the right to fair trial and respect of other rights and freedoms guaranteed by the Constitution and laws of Ukraine (Article 55.1 of the Fundamental Law of Ukraine, Article 2 of the Law of Ukraine «On Judiciary and Status of Judges»). In particular, every person has a right to apply to a court for protection of his or her violated, unrecognised or disputed rights, freedoms or interests pursuant to a procedure established by the Code (Article 3.1 of the Code). Judicial consideration of a case ends with adoption of a court decision which is mandatory for execution throughout the entire territory of Ukraine (Article 124.5 of the Constitution of Ukraine, Article 208.3 of the Code).

In order to ensure execution of a court decision in case of satisfying a claim the procedural laws of Ukraine envisage the institute of securing a claim. In civil process the securing a claim is allowed both before filing a complaint in order to prevent violation of the intellectual right and at every stage of consideration of a case if a failure to take measures to ensure can hamper or make impossible the execution of the court decision (Articles 151.3, 151.4 of the Code).

Taking into consideration a referenced character of the provisions of Article 153.9 of the Code — ruling on securing a claim shall be executed immediately in order established for execution of court decisions — and taking into account that court decisions are stated in a form of rulings or decisions (Article 208.1 of the Code), the Constitutional Court of Ukraine established that Chapter VI of the Code «Procedural issues related to execution of court decisions in civil cases and cases and decisions of other bodies (officials)» defined the order of execution of both court decisions and court rulings. Thus, the mechanism of ensuring execution of court decisions which is stipulated in Article 376.1 of the Code, namely decision of a court upon the petition of a state enforcement officer of the issue concerning compulsory entry into a dwelling place or other possessions of debtor — individual or a person, who possesses property of debtor or property and costs which belong to a debtor from other persons is applied also in case of execution of the court's ruling concerning sustaining a claim. Herewith the issue concerning compulsory entry into a dwelling place is decided not other than by adoption of a substantiated court ruling with observance of the principle of the rule of law.

The Constitutional Court of Ukraine also paid attention to the fact that according to Article 368.2 of the Code, Articles 17.2.1, 17.2.2 of the Law of Ukraine «On Execution Proceedings» the execution documents are execution letters, which are

issued by courts upon each court decision that entered into force, and court rulings in civil and other cases. Pursuant to these provisions the execution proceedings is initiated both in order to execute court decision which is the end of consideration of a case and execution of court ruling on securing a claim. The parties of the execution procedure are plaintiff and debtor. A plaintiff is a natural or legal person who is issued an execution document for his or her benefit or interest, and debtor is a natural or legal person defined by the execution document (Articles 8.1, 8.2 of the Law of Ukraine «On Execution Procedure»). The parties obtain a status of plaintiff or debtor after initiation of execution proceedings both in case of execution of the court decision which is the end of the judicial consideration of a case and in case of execution of the court ruling on securing a claim.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that within the context of the constitutional appeal the provisions of Article 376.1 in interconnection with Articles 151, 152, 153 of the Civil Procedural Code of Ukraine shall be understood in such a way that in order to execute a court ruling on securing a claim the issue of compulsory entry into a dwelling place or other possessions of a debtor — individual or a person possessing debtor's property or property and costs which belong to a debtor from other persons, shall be resolved by a court at location of a dwelling place or other possession of a person upon the petition of a state enforcement officer.